

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.145:504

РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

В.П. Дубішев, д.е.н.

Н.В. Івашина, магістр.

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

© Дубішев В.П., 2017.

© Івашина Н.В., 2017.

Стаття отримана редакцією 09.10.2017 р.

Вступ. Зміст екологічної відповідальності на регіональному рівні зумовлений, з одного боку, особливостями форм реалізації видів економічної діяльності в територіальному вимірі, а, з іншого – екологічними проблемами в регіонах. Екологічна ситуація в регіонах України в цілому характеризується як надмірно забруднена. Так, рівень забруднення повітря в Україні (за комплексним індексом забруднення атмосфери) оцінювався як високий – це Маріуполь, Дніпро, Одеса, Слов'янськ, Лисичанськ, Луцьк, Київ, Миколаїв, Запоріжжя, Кривий Ріг, Рубіжне, Рівне, Херсон, Ужгород. У п'яти містах рівень забруднення характеризувався, як підвищений, у 18 містах – як низький. Високий рівень забруднення повітря був обумовлений здебільшого значними середніми концентраціями формальдегіду, діоксиду азоту, фенолу, фтористого водню, оксиду вуглецю, завислих речовин.

Найбільш чистими на нашій планеті виявилися країни Африки. Першою з точки зору екологічного стану учені назвали Кенію, яка сьогодні є найчистішою країною в світі. Окрім неї в десятку екологічно найчистіших держав увійшли Танзанія, Ефіопія, Мозамбік, Камерун, Замбія, Індонезія, Зімбабве, Бразилія і Конго.

Країни, що займаються видобутком, переробкою та експортом нафти і газу, демонструють найгірші показники екології. Найбільш «токсичною» державою є Саудівська Аравія, після якої слід назвати Кувейт, Бахрейн, Катар, ОАЕ, Оман, Туркменістан, Лівія, Казахстан, Тринідад і Тобаго, які увійшли у десятку найбільш «токсичних» держав у світі.

Проблема екологічної відповідальності на регіональному рівні на даному етапі дослідження полягає в адекватній регіональному змісту оцінці екологічного стану.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Формуванню екологічної відповідальності підприємств присвячені роботи вітчизняних дослідників. В наукових працях Голика Ю.С. Смоленнікова Д.О., Грیشнової О.А., Бохан, А.В. та інших науковців аналізується система управління екологічним розвитком регіонів України (на прикладі Полтавської області), роль екологічної відповідальності бізнесу на шляху до сталого розвитку, процес впровадження екологічної відповідальності в практику менеджменту вітчизняних підприємств. екологізація підприємництва та активізація енергетичного потенціалу розвитку й життєзабезпечення суспільства, оцінка стійкості та рівня екологічної збалансованості регіону (на прикладі Полтавської області), організаційно-економічні механізми екологізації виробництва на вітчизняних підприємствах та інші актуальні напрямки дослідження.

Враховуючи сучасні актуальні напрями дослідження з питань екологічної відповідальності на регіональному рівні як, зокрема, в Україні, так і, у цілому, в світі закономірною є постановка питання про сутність даної проблеми, з точки зору її причинно-наслідкових зв'язків. На початковому етапі дослідження це полягає в аналізі домінуючих факторів впливу на дану екологічну проблему.

Заслугове на увагу проблема визначення рівня екологічної рентабельності підприємства у співвідношенні з банківського відсотка за кредитами.

Основний матеріал і результати. Регіональний зміст екологічної відповідальності розглядається як складова частина регіональної екологічної політики. Щороку екологічна ситуація погіршується. Постійно росте кількість підприємств, які розвивають свою господарську діяльність в умовах нерівномірного та непропорційного розвитку регіонів як у світі, так і в Україні, зокрема, та створюють нищівний антропогенний вплив на навколишнє середовище.

Характеристика регіонального розрізу по вмісту шкідливих речовин представлена за I півріччя 2017 р. по 16-ти містам України. Рівень забруднення повітря (за комплексним індексом забруднення атмосфери) оцінювався як високий – це Маріуполь, Дніпро, Одеса, Слов'янськ, Лисичанськ, Луцьк, Київ, Миколаїв, Запоріжжя, Кривий Ріг, Рубіжне, Рівне, Херсон, Ужгород. У п'яти містах рівень забруднення характеризувався, як підвищений, у 18 містах – як низький. Високий рівень забруднення повітря був обумовлений здебільшого значними середніми концентраціями формальдегіду, діоксиду азоту, фенолу, фтористого водню, оксиду вуглецю, завислих речовин. Загальний рівень забруднення атмосферного повітря в містах України у I півріччі 2017 р. оцінювався як високий і, порівняно з аналогічним періодом минулого року, він не змінився.

В регіонах України за 2016 р в атмосферу потрапило 3 млн. 78,5 тис. тонн шкідливих речовин. а викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення збільшилися на 7,7% порівняно з 2015 р.

Лідером забруднення стала галузь, що займається постачанням електроенергії, газу, пари та кондиціонованого повітря. На другому місці - переробна промисловість. На третьому - добувна промисловість і розроблення кар'єрів. Найбільше викидів за 2016 р. зафіксовано в Донецькій (981,4 тис.т), Дніпропетровської (833 тис.т) та Івано-Франківській (196,7 тис. т), найменше - в Чернівецькій (3тис.т), Волинській (4,7тис.т) та Закарпатській областях 4,9 тис.т).

Екологічна ситуація в регіонах України в цілому характеризується як надмірно забруднена. Однак, за результатами дослідження, вона отримала подібні результати з Польщею, Естонією, Бельгією та Угорщиною.

В науковій літературі правомірно обґрунтовується «екологічна відповідальність» як окремий вид відповідальності і яка існує в двох формах: еколого-правовій (юридична відповідальність) і еколого-економічній (економічна відповідальність). По-суті, економічна відповідальність – це платежі за використання природних ресурсів, забруднення довкілля, які відповідний суб'єкт вносить в бюджет у безспірному порядку в наперед визначених розмірах. На загальнодержавному рівні діє відповідна правова норма згідно розділу XV Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», а саме - «Відповідальність за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища»[1]. Така позиція є достатньо обґрунтованою. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення передбачає застосування санкцій кримінального, адміністративного, цивільно-правового, дисциплінарного характеру і не має особливих механізмів і заходів впливу, які б виділяли її в особливий, самостійний вид.

На регіональному рівні в Україні особливості реалізації екологічної відповідальності закономірно передбачають регіональні нормативні акти поряд із загальнодержавними – законодавчими. При цьому, регіональний зміст екологічної відповідальності розглядається як складова частина регіональної екологічної політики. А формою реалізації регіональної екологічної відповідальності має бути регіональна екологічна програма з відповідними європейськими екологічними нормативами. У даному разі враховуються стандарти, які розробила міжнародна організація по стандартизації (ISO) і які допомагають організаціям дотримуватися активного підходу до вирішення екологічних питань. До них відноситься серія стандартів ISO 14000 з екологічного менеджменту. Основним документом серії стандартів вважається ISO 14001 «Специфікація і керівництво по використанню систем екологічного менеджменту». Стандарт ISO 14001 може використовуватися в компаніях і підприємствах різних галузей промисловості та може бути адаптований до місцевих вимог і умов [2].

Згідно результатів проведених досліджень правомірно визначити, що в Україні на регіональному рівні доцільно щорічно публікувати екологічні рейтинги підприємств за видами економічної діяльності, за формами власності, за величиною підприємств, монопольних утворень. При цьому передбачається розрахунок показника екологічної рентабельності підприємств на регіональному рівні, який би співвідносився з банківським відсотком за кредитами (нормою рентабельності), враховуючи останній як форму середньої норми прибутку в ринковому середовищі окремої господарської системи. І у тому разі, коли екологічна рентабельність окремого підприємства регіону буде перевищувати банківський відсоток за кредитами, дане підприємство доцільно відносити до «екологічно відповідального підприємства». Дане положення передбачається в складі регіональних екологічних програм.

У іншому разі зберігається статус ознак і складу екологічних правопорушень у відповідній класифікації за видами, а саме: за характером санкцій; за об'єктами посягання; за способом спричинення шкоди; за інститутами екологічного законодавства.

На світовому регіональному півні найбільш екологічно чистими на нашій планеті виявилися країни Африки. Першою, з точки зору екологічного стану, учені назвали Кенію, яка сьогодні є найчистішою країною в світі. Окрім неї в десятку екологічно найчистіших держав увійшли Танзанія, Ефіопія, Мозамбік, Камерун, Замбія, Індонезія, Зімбабве, Бразилія і Конго.

Країни, що займаються видобутком, переробкою та експортом нафти і газу, демонструють найгірші показники екології. Найбільш «токсичною» державою є Саудівська Аравія, після якої слід назвати Кувейт, Бахрейн, Катар, ОАЕ, Оман, Туркменістан, Лівія, Казахстан, Тринідад і Тобаго, які увійшли у десятку найбільш «токсичних» держав у світі.

Формою реалізації регіональної екологічної відповідальності має бути регіональна екологічна програма з відповідними європейськими екологічними нормативами.

Висновки.

1. Підприємство доцільно відносити до «екологічно відповідального підприємства» у тому разі, коли екологічна рентабельність даного підприємства регіону буде перевищувати банківський відсоток за кредитами.

2. Екологічна відповідальність на регіональному рівні за своїм сутнісним змістом є складовою частиною регіональної екологічної політики

3. Формою реалізації регіональної екологічної відповідальності має бути регіональна екологічна програма з відповідними європейськими екологічними нормативами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»/ Відомості Верховної Ради України, 1991, № 41, ст.546.

2. <https://www.iso.org/iso-14001-environmental-management.html>

УДК 332.145:504

Віктор Петрович Дубищев, д.е.н., професор. **Івашина Н.В.**, магістр. Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка. **Регіональний аспект екологічної відповідальності.** Регіональний зміст екологічної відповідальності розглянуто як складову частину регіональної екологічної політики. Постійно росте кількість підприємств, які розвивають свою господарську діяльність в умовах нерівномірного та непропорційного розвитку регіонів як у світі, так і в Україні, зокрема, та створюють нищівний антропогенний вплив на навколишнє середовище. Формою реалізації регіональної екологічної відповідальності має бути регіональна екологічна програма з відповідними європейськими екологічними нормативами. Розглянуто співвідношення екологічної рентабельності підприємства та банківського відсотка за кредитами.

Ключові слова: екологічна рентабельність підприємства, банківський відсоток за кредитами, екологічна відповідальність, регіональна екологічна політика, регіональна екологічна програма.

UDC 332.145:504

Victor Dubischev, DSc (economics), Professor. **Ivashina N.**, master's degree student. Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University. **Regional aspect of Environmental Responsibility.** The regional content of environmental responsibility is considered as an integral part of regional environmental policy. The number of enterprises that develop their economic activity in the conditions of uneven and disproportionate development of regions, both in the world and in Ukraine, is constantly growing. This factor entails anthropogenic impact on the environment. The form of implementation of regional environmental responsibility is the regional environmental program with the relevant European environmental standards. The article considers the ratio of the ecological profitability of the enterprise and the bank interest on loans.

Keywords: ecological profitability of the enterprise, bank interest on loans, environmental responsibility, regional environmental policy, regional environmental program.

УДК 332.145:504

Віктор Петрович Дубищев, д.э.н., профессор. **Ивашина Н.В.**, магистр. Полтавский национальный технический университет имени Юрия Кондратюка. **Регіональний аспект екологічної відповідальності.** Регіональное содержание экологической ответственности рассмотрено как составную часть региональной экологической политики. Постоянно растет количество предприятий, которые развивают свою хозяйственную деятельность в условиях неравномерного и непропорционального развития регионов, как в мире, так и в Украине, в частности, что создает антропогенное воздействие на окружающую среду. Формой реализации региональной экологической ответственности является региональная экологическая программа с соответствующими европейскими экологическими нормативами. Рассмотрено соотношение экологической рентабельности предприятия и банковского процента по кредитам.

Ключевые слова: экологическая рентабельность предприятия, банковский процент по кредитам, экологическая ответственность, региональная экологическая политика, региональная экологическая программа.